

De Vera Notione Vocabuli Pnema In Cap. VIII. Epist. Ad Romanos

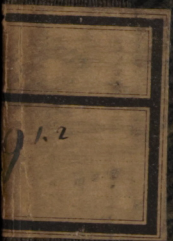
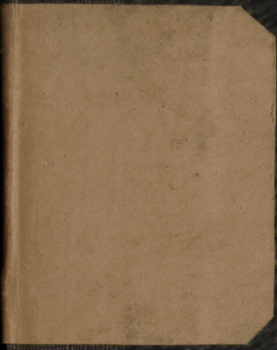
Commentatio 2

[Jena]: Fickelscherrius, 1777

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn819246530>

Band (Druck) Freier Zugang

Fe. 1399^{1.2.}

UNIVERSITÄT ROSTOCK
PHYSIKALISCHES INSTITUT

PHYSIKALISCHES INSTITUT

PHYSIKALISCHES INSTITUT

PHYSIKALISCHES INSTITUT

PHYSIKALISCHES INSTITUT

2.

DE VERA NOTIONE
VOCABVLI ΠΝΕΥΜΑ
IN CAP. VII. EPIST. AD ROMANOS
COMMENTATIO ALTERA
OVA
DIES PENTECOSTES
PIE SANCTEQVE CELEBRANDOS
INDICIT
ACADEMIA IENENSIS.

EX OFFICINA FICKELSCHERRIA
MDCCLXXVII.

DEI GRATIA
CAROLVS AVGVSTVS

DVX SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM
ANGARIAE ET GVESTPHALIAE LANDGRAVIVS
THVRINGIAE MARCHIO MISNIAE COMES PRIN-
CIPIS DIGNITATE HENNEBERGAE COMES MAR-
CAE ET RAVENSBERGAE DYNASTA RA-
VENSTERNII REL.

RECTOR ACADEMIAE IENENSIS
MAGNIFICENTISSIMVS

S. P. D.
CLVIBVS

In eruenda declarandaque notione, quae vocabulo *Spiritus* in octavo epistolae ad Romanos capite subiecta sit, progressi sumus anno praeterito vsque ad comma segmenti huius decimum tertium. Vicinus autem iustis argumentis, in ea capitis huius parte, quam explicatam jam dedimus, vbique, si a comm. secundo atque a decimo discedas, πνευμα significare nouam illam atque ad legis diuinae praescriptum conformatam mentis indolem, quae per Euangelium, quo tanquam instrumento suo in emendandis hominum animis vtiitur Spiritus Sanctus, procreatur. Hanc esse vocabuli huius potestatem comm. I. VIII, nemo facile erit, qui in dubium vocare auit. Cum vero comm. IX. XVII. nihil aliud propositum sit Apostolo, quam vt ad Romanos suos lectores transferat ea, quae de hominibus vel κατὰ σαρκὰ vel κατὰ πνευμα ούσι generatim antea differuerat; efficitur, eandem vim vocabulo tribuendam esse in posteriori hac pericopa, quam in priori illa

illa commentatores admittunt tantum non omnes. Quam ob rem, aliisque de causis suo loco indicatis, formulas: *spiritus Dei habitat in vobis*, vs. 9. *Christi spiritum habetis*, ibid. et, *spiritus eius, qui Iesum a mortuis suscitavit, habitat in vobis*, vs. 11. ita interpretati sumus, vt synonymas eas esse statueremus cum phrasi comm. 5. obuia, *τα τε πνευματος φρονετε*, siue, ea mente veluntatisque indole praediti estis, quae homines Christianos decet, et qua Christus ipse affectus erat. Iam age videamus, quonam sensu vocabulum *spiritus* in iis commatibus, quae examinanda nobis restant, a diuo Paulo vsurpatum sit.

Vt Romanorum animos eo vehementius ad sanctitatis studium incitaret, eosque a pristina illa peccandi consuetudine abstraheret, eximia praemia, quae omnes *τα του πνευματος φρονοντας* nec *κατα σαρκα* verum *κατα πνευμα ζοντας* manent, in animum eis comm. XII. XVII. reuocauit. *Ει κατα σαρκα ζητε*, inquit Comm. XIII, *μηδετε αποθησκειν ει δε πνευματι τας πραξεις του σωματος θανατουτε, ζησεθε*. Opponuntur sibi inuicem *κατα σαρκα ζην* quod idem est ac *κατα σαρκα περιπατειν* vs. 4.) et *πνευματι τας πραξεις τε σωματος θανατων*. Hoc itaque recte explicabimus per *κατα πνευμα ζην* siue *περιπατειν*. *Actus* seu opera *corporis* *) sunt actiones pravae, tum eae, quae membris corporis perpetrantur, tum etiam eae, ad quas incitant nos corporis motus peruersi, cuius generis sunt actiones libidinosae, quibus subra omnem modum deditos olim fuisse Romanos, tam aliunde quam e cap. I. 24-27. constat. Ad has Paulum h. l. praecipue respexisse, a veri similitudine neuti-

A 2

quam

*) Pro *σωματος* legunt *σαρκος* codices graecolatini quatuor et Patres latini post Tertullianum plerique. Sed graeci omnes, inde a Clemente alexandrino et Origene, constanter habent *σωματος*. Quare dubitari vix potest, *carnis* esse glossema antiquissimum hominis inter latinos viuentis, quod vel graeco textui codicum occidentalium insertum, atque hinc in translationem latinam illatum sit, vel ab interprete latino vetustissimo in versione sua ad sensum declarandum positum fuerit, ac postea, vt alia nonnulla licet pauca, ejusdem generis glossemata in textum graecum codicum graecolatinarum irrepserit.

quam abhorreret. Conferri meretur locus ad Colossi. 3. 5. *νεκρωσατε* (vt nostro loco *θανατωτε*) *τα μελη υμων τα επι της γης, πορνηαν, ακαθαρσιαν, παθος* etc. vbi paulo post additur vs. 9. *exuite veterem hominem, cum πραξεις* ejus. Hae *πραξεις του σωματος* perimuntur, nouus cum induitur homo, siue, vt ad nostrum locum redeamus, *νεκταντ* spiritu; hoc est, illa animi indoles, qua veri nominis Christiani cernuntur et qua a carnalibus hominibus differunt, efficit, ut istis ad peccandum illecebris non succumbant, sed turbulentas illas et inordinatas siue corporis siue animi commotiones compescere atque reprimere valeant, nec in actus erumpere eas patiantur, quo fit vt sensim stimulorum istorum vis atque impetus frangatur ac imminuatur, adeo vt incitamenta ad peccandum in dies fiant et rariora et debiliora. Πνευμα enim quod fidelibus inest, tum rationes, mouentes tum etiam vires suppeditat, ad irrita reddenda omnia cupiditatum ad peccandum lenocinia. Continetur enim *spiritus* ille sine noua hominis christiani indoles (nouus homo, Col. 3, 10.) vera et viuua in Deum et Salvatorem nostrum optimum fide, sincero erga Deum amore, grata ac perpetua beneficiorum, quibus Deus per Christus nos cumulauit, recordatione, assiduo pietatis sanctitatisque studio, implacabili aduersus omne id, quod legi diuinæ aduersatur, odio etc. Tali qui praeditus est *animo*, is profecto consentire nequit peccato, sed omnibus *πραξεις του σωματος* bellum indicit perpetuum, easque enecat. Nam spiritus hic, teste Paulo Gal. 5, 17. *επιθυμει κατα της σαρκος*: h. e. ea, quae spiritus cupit, prorsus contraria sunt cupiditatibus carnis; quamobrem, si homo *πνευματι περιπατει*, si ea, quae spiritus cupit facit et hujus diuini obtemperat, nequitiam *την επιθυμιαν σαρκος* perficiet, (ibid. 16.) sed carnem una cum *παθημασι* et *επιθυμιασι* ejus (i. e. cum *πραξεις του σωματος*) crucifiget (ibid. vs. 24.) Quicumque, ait Iohannes epist. I. cap. 2, 9. ex Deo natus est, peccatum non committit, (sed *τας πραξεις του σωματος θανατωει*) quia semen Dei in eo manet (siue, vt cum Paulo nostro loquamur, quia *spiritus Dei et Christi* in ipso habitat:) immo ne peccare quidem potest, ideo quod ex Deo oatus est. Atque hujus generis homines, vt Paulus in fine commatis nostri testatur, *viuent*, i. e. felicissimi erunt et aeternis praemiis a Deo afficientur. Hac autem futurorum

prae-

51
praemiorum spe ut eo majorem alacritatem Apostolus adderet Romanorum animis, tum certissimam futurae felicitatis rationem tum immensam ejus magnitudinem inde comprobat comm. XIV. quod homines πνευματικοί, haecenus descripti, sint filii Dei. Ita enim argumentatur Paulus: Si ope spiritus, qui vobis inest, a quibuscunque peccatis vos abstinetis, ζησαθε, comm. 13. Quicumque enim spiritu Dei aguntur, filii Dei sunt, comm. 14. 15. 16. Si autem filii estis, haeredes etiam estis; haeredes scilicet Dei, et cohaeredes Christi, comm. 17. Ergo ζησαθε, comm. 13. et δοξαθησαθε συν τω χριστω, comm. 17.

Quid sit spiritu Dei agi, intelligitur primum e phrasi ἀγεσθαι ἐπιθυμiais ποικιλαις. 2 Tim. 3, 6. pravis cupiditatibus agi; deinde e loco parallelo Gal. 5, 16. 17. 18. εἰ πνευματι ἀγεσθε, οὐκ ἐστὶ ὑπονομον, vbi spiritus carni siue vitiositati morali in hominibus impiis regnanti opponitur, et, per contextum, spirituales hominis regniti indolem donotat, quae sese manifestat per bona opera, quippe quae sunt fructus spiritus, ibid. vs. 22. coll. opera carnis, vs. 19. Haec phraseos significatio porro confirmatur e loco Ioanneo, vbi hoc filiorum Dei criterium proponitur: πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, e Deo natus est, 1 Epist. 2, 29. et cap. 3, 10. Hac re dignosci possunt filii Dei et filii diaboli: πᾶς ὁ μὴ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, non est e Deo natus. Itaque, spiritu Dei agi, interprete Ioanne apostolo, est ποιεῖν τὴν δικαιοσύνην, seu animum genuino Christi discipulo dignum factis probare et serio pietatis studio duci, siue, ut Paulinas formulas adhibeamus, κατὰ πνεῦμα περιπατεῖν 1 Ζην. Idem docet per rasiū a Paulo adhibitarum inter se comparatio. Nam ad dudum seu νομίαν spiritus (ΚΑΤΑ πνεῦμα) vitam actionesque omnes dirigerere, (περιπατεῖν) quid quaeso hoc est aliud, quam Dei spiritu agi atque duci? Quid, nisi ὑπακοῦεν τῷ πνεύματι? Nam quemadmodum Paulus cap. 6, 1. in hominibus σαρκικοῖς regnare innuit τὴν ἀμαρταν εἰ τὸ ὑπακῆν αὐτῇ, ita simili ratione dicere licet, in πνευματικοῖς siue regnitis βασιλευεῖ τὸ πνεῦμα, εἰς τὸ ὑπακῆν αὐτῷ, id est, πνεύματι ἀγονταί. Omnem vero dubitationem tollit orationis contextus et continuatio. Felicissimos futuros esse eos, qui spiritu aclus corporis enecant, inde probat Apostolus, quia Dei filii (adeoque haeredes quoque, hinc felicissimi sunt, quicumque Dei spiritu aguntur.

aguntur. Manifestum est, neruo atque vi carere argumentationem Pauli, nisi *spiritu Dei* agi, et *spiritu actus corporis coercere* phrasae sint synonymae. Hinc vero perspicue colligitur, id quod aliis argumentis iam euicimus, vocabulo *spiritus* in vtraque formula eandem subesse vim atque potestatem. Sed conferamus etiam comma sequens XV. in quo apostolus docet, recte procedere istam annotationem comm. 13. et 14. verumque esse axioma illud, quod filiorum Dei dignitatem asserit iis omnibus, qui spiritu Dei aguntur. Probat hoc ex ipsa *indole* eius spiritus, quo aguntur. Spiritus, inquit, quem accepistis (et quo agimini) non est *spiritus seruilis* (*πνευμα δαλεια, παλιw εις Φοβου*) sed est *spiritus filialis* (*πνευμα υιοθεσιας*). Cum igitur arctissimo nexu cohaereat comma 14. cum comm. 15. eadem notio necesse est subjecta sit vocabulo *spiritus* in vtroque commate, notumque e commate 15. robur accedit nostrae commatis 14. interpretationi. Quid sit *πνευμα δαλεια*, intelligitur ex aliis phrasibus haud adsimilibus in sacro codice obuiis v. c. *πνευμα προσειας εν αυτοις* εβ. Hof. 5, 4. *πνευμα κατανηξωσ*, Rom. 11, 8. *πνευμα πρατητασ*, 1 Cor. 4, 21. Gal. 6, 1. *πνευμα δαλεια* et *πνευμα δυναμειωσ και αγαπησ και σωφρονισμ* 2 Tim. 1, 7, in quibus omnibus *πνευμα* denotat eum quo quis adfectus est, animi sensum; scilicet animum libidinosum, torpentem atque stupidum, mansuetum, timidum ac formidolosum, fortem siue intrepidum, beneuolentem, sobrium. Absque dubio igitur *spiritus seruitutis in timorem* designat animum seruili metu praeditum. Veram esse hanc interpretationem valide colligitur ex adiuncto *παλιw*. Olim, ait Apostolus, seruorum more Deum timebatis, atque vel iram numinis, cuius sanctissimas leges peccando violaueratis, vestro jure ac merito expauebatis, vel solo boenarum metu a peccando absterrebamini; nunc vero longe alia atque praestantior vestra est et indoles et conditio. Vos enim, qui Iesum Christum vera fide amplexi estis, seruilis iste metus jam non angit, sed ita erga Deum, vt filii bonae iudolis erga parentes suos indulgentissimos, adfecti estis. Accepistis *πνευμα υιοθεσιας*, quod (vt clarissime jam patet ex opposito) continetur tum obedientia tali, quae non ex metu poenarum, sed e sincero erga Deum, benignissimum Patrem nostrum, amore proficiscitur, tum fiducia in Deo collocata plenissima, quae tanta est, vt Deum O. M. patrem nostrum compellare haud vereamur,

ac

ac quaevis bonorum genera confidenter ab eo et poscere et exspectare audeamus. Atque hoc πνευμα υιοθεσιας est idem spiritus Dei vl. 14. quo qui aguntur, certissime Dei sunt filii. Nam ipsa hujus, quo fideles reguntur, spiritus, quippe a Deo ipsis dati (ελαβετε) et per verbum Dei coelitus reuelatum procreati, filialis indoles, indubium est indicium et locupletissimus quasi testis, Deam nos habere pro filiis suis. Hinc Paulus commate sequente XVI. pergit: *αυτο το πνευμα συμμαρτυρει τω πνευματι ημων, οτι εσμεν τέκνα Θεου.* Sententiae hujus, a multis perperam intellectae, verum sensum facili negotio indagabimus, si ad ratiocinationis Paulinae seriem atque consecutionem animum advertere velimus. Est vero, vt breuissime nam repetamus, haec: Si peccatum vincetis, ope spiritus in vobis habitantis, felices eritis, vl. 13. *Nam Dei filii* (hinc vl. 17. felices) sunt, quotique diuino spiritu animantur, vl. 14. *Nam filialis est ille, quo per Dei gratiam praediti estis, spiritus vl. 15. Igitur ipse hic spiritus abunde docet, filiis vos esse annumerandos, vl. 16.* Optime hunc ratiocinationis nexum atque ordinem perspexit auctor interpretamenti, sensum egregie illustrantis, quod in textu graeco codicis Claromontani legitur. In hoc scilicet libro commatis nostri initio *ωστε* praefigitur: *ωστε αυτο το πνευμα συμμαρτυρει κ τ λ.* Satis bene, si ad consecutionis declarationem spectes; licet perperam in textum irrepisisset hoc interpretamentum vltro fateamur. Postquam enim Paulus enunciationem, quam vl. 14. perscripserat, perspicuo quodam argumento confirmasset v. 15. jam vl. 16. *insert*, veram atque certam esse illam enunciationem. Quae si ita sunt, *το πνευμα συμμαρτυρει* non potest non idem ille spiritus siue animi sensus esse, quo fideles aguntur vl. 14. hoc est, quo filii erga parentes suos effecti esse solent. Eo autem magis retinenda est haec vocabuli significatio, quod in antecedentibus, quibuscum comma nostrum indissolubili vinculo connectitur, consta ter ea obtinet, nec vlla apparet causa, cur ab ea hoc loco discedamus. Nec si Spiritus Sancti personam indigitare hic voluisset Apostolus, scripsisset: *αυτο το πνευμα*, quo ad antecedentia se respicere haud obscure innuit: verum *και το πνευμα το αγιον* vel *πλην το πν το αγιον συμμαρτυρει*, vt intelligere possent lectores, aliam hic esse vocabuli πνευμα potestatem, nouumque hinc commate et diuersum ab eo quod vl. 14. et 15. propositum vidimus, indicari criterium.

riam, e quo cognoscere possent Romani, Dei se esse filios. Συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν nihil significat aliud, quam συμμαρτυρεῖ ἡμῖν. Συμμαρτυρεῖν verò positum est pro μαρτυρεῖν, vt Rom. 2, 15. cap. 9, 1. Apoc. 12, 18. et Ierem. 11, 7. apud τοὺς ὄ, atque recte a vulgato interprete vertitur: testimonium reddit, h. e. cërto nobis est indicio ac argumento. Vt enim tam in antecedente oratione quam aliis in locis saepe προσωποποιεῖται vtitur Apostolus, atque tum de ἀμαρτία ἐν ἡμῖν οἰκισθῆ, tum de πνεύματι tales frequentat locutiones, quae proprie non nisi de rebus animatis vsurpari solent; ita hoc quoque loco pium illum regenitorum sensum, cuius sibi concilii sunt quemque factis etiam probant genuini Iesu Christi sectatores, testem quasi producit de νόθεσια ipsorum, fide dignum. Eandem fere rem aliis verbis, paullo clarioribus, Ioannes describit 1 Epist. 3, 24. et cap. 4, 13. ἐν ταύτῃ γινώσκουμεν, ὅτι μένει ἐν ἡμῖν, ἐκ τοῦ πνεύματος, οὗ ὁμῶν ἔδωκεν, siue, vt loco posteriori legitur: ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. Πνεῦμα enim in his etiam locis accipi debere de animi sensu, et quidem de tenerrimo amoris erga fratres affectu, quo filii Dei coelestem Patrem suum imitantur, recte perspexerunt HAMMONDVS, BEAUSOBRIVS et LENFANT, BENSONIYS ad cap. 4, 13. b. ZACHARIAE, aliique. Conferri etiam possunt ejusdem epistolae cap. 2, 29. et cap. 3, 19.

A commate XVIII. vsque ad comma XXV. vocabulum πνεῦμα semel tantum occurrit, comm. XXIII. vbi τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες commemorantur. Sed cum segmentum hoc cum reliquis capituli huius commatibus, in quibus spiritus mentio fit, arctiori nexu haud copuletur, atque loci istius intelligentia pendeat a significatione vocabulo κτισίς vl. 19. tribuenda; quae res altioris est indaginis quam vt paucis a nobis, aliud jam agentibus, expediri queat: praetereundum esse censemus locum hunc, et ad comm. XXVI. et XXVII. pedem promouemus.

Apostolus Christianos, variis miseriarum et aerumnarum generibus in hac vita pressos, erigit solatio inde desumpto, quod spiritus in afflictionibus istis opem nobis ferat, et, quanquam ipsi nesciamus dubique haereamus quid a Deo in hisce angustiis precibus expetere nos deceat,

deceat, causam nostram apud Deum tacitis agat suspiriis, et deprecatoris quasi munere fungatur; Deum enim, qui intimos cordis recessus scrutatur, plenissime quid *spiritus* occulte suspirans efflagitet perspectum habere, piisque ejus votis annuere clementer, quoniam *spiritus*, pro Christianis velut intercessoris vices agens, nihil postulet, quod sapientissimae diuinae voluntati repugnet. Vt de sensu difficilioris hujus loci, in quo plerique interretes *πνευμα* vel de Spiritus S. persona vel de ea operatione ejus, qua tum ad orandum nos incitat tum preces nobis sugg. rit atque dictat, accipiunt, eo certius constare nobis possit, monere iuuabit 1) veri admodum esse simile, Apostolum respicere hic ad ea quae supra comm. 16. de spiritu testimonium nobis perhibente scripserat. Fatentur hoc omnes fere commentatores, qui vtrumque locum, cum nostrum tum illum, de Spiritus S. persona et operationibus interpretantur. Quidni mutuum hunc locorum inter se respectum nos quoque agnoscimus, licet priorem illum aliter intelligendum esse statuamus? Deinde 2) perquam probabile est, nisi graues in contrariam partem afferri queant rationes, eandem potestatem, quam vocabulo *πνευμα*, in priori capitis nostri parte toties recurrenti, firmis argumentis vindicauimus, hoc quoque loco tribuendam ei esse. Iam 3) si comma 27 in se spectemus, nec pro concessio sumamus, explicandum id esse e commate 26, id quod nullo modo in oraculi hujus interpretatione fundamenti loco poni potest, cum aequo jure nos commatis 26 sensum e clariori commate 27 eruendum esse contendere queamus; si igitur verba *ὁ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδε, τι τὸ φρονῆμα τοῦ πνεύματος*, spectentur in se, dubitari non potest, commode *το φρονῆμα τοῦ πνεύματος* explicari posse de desiderii animi regenti*), qui variis calamitatibus, quibus Christi discipuli obnoxii sunt, in angustias redactus quo se vertat haud inuenit, et quid hac quidem rerum facie optimum sit ignorans, conceptis verbis preces ad Deum fundere, aut, vt ex angustiis illis eripiat postulare, non audet, sed occultis tantum suspiriis diuinum implorat auxilium, modum vero et tempus auxilii Deo permittit**). Deus vero, cordium scrutator, tacita ista suspiris, vtpote voluntati suae plane con-

B

fentanea,

*) Hinc interpretes nonnulli, qui comma 26. de Spiritu Sancto ejusque operationibus explicant, tamen comma 27. de animo hominis per Euangelium emendati exponunt; e quorum numero unum nominasse sufficiet ERNESTIVM V. V. in *neuſte theolog. Bibliothek* vol. 2. pag. 222.

**) Confer omnino egregiam THEODORETI explicationem hujus loci.

fontanea, audit. Οἶδε τι Φρονημα τα πνευματος idem est ac οἶδε φρονη το πνευ-
 μα. Φρονην autem est ζηταν, Col. 3, 2. coll. vl. 1. siue θελειν. Hinc Hesy-
 chius Φρονημα interpretatur βαλημα, θελημα; et vulgatus interpres bene
 h. l. reddidit: *quid desideret spiritus*. Atque hanc significationem συναφει
 orationis omnino postulat. Nam Φρονημα του πνευματος continetur συναφει
 μοις illis ἀλλαγητοις vl. 26. quibus spiritus intercedit pro nobis, τι προσευ-
 ζομεθα καθο δεi ignorantibus. Ἀλλαγητοι vero dicuntur non quod ver-
 bis exprimi nequeant, sed quia voce non proferuntur et imo pectore stu-
 diose occultantur *), ne scilicet talia forte precemur, quae voluntati di-
 uinae aduersentur. Hos συναφεις, hoc Φρονημα τα πνευματος Deus οἶδε, non
 nouit solum, verum, vt patet e contextu, audit etiam. Rei hujus ratio,
 vna cum vberiori loci nostri illustratione, peti potest e commate 5. 6. et 7.
 Homines σαρκικοι legi voluntatique diuinae non obtemperant nec res ad-
 uersas patienter ferunt, sed, si forte precibus Deum adire dignentur, cla-
 moribus eum quasi obtundunt, et vt citissime omni eos liberet periculo,
 flagitant. Nam φρονησι τα της σαρκος, et ea quae sensibus grata sunt vnice
 appetunt. Contra vero οἱ κατὰ πνευμα ὄντες, in quibus habitat quosque
 agit το πνευμα θεου και χριστου; hi φρονησι τα τα πνευματος, et in rebus aduersis
 aequae atque in secundis toto animo in ea feruntur, quae Dei voluntati
 cofentanea sunt. Hinc, calamitatibus afflicti, Christi ad exemplum pre-
 ces suas componunt: Pater, si fieri potest, transeat a me iste calix; ve-
 rum tamen, non quod ego volo, sed quod tu vis. Tale cum sit το φρονη-
 μα τα πνευματος, occultis suspiriis sese prodens ei qui absconditum animi
 desiderium nouit, non potest non Deo gratum esse. (coll. vl. 8.) Qua-
 re, quemadmodum τοι φρονημα του πνευματος generatim fons est verae felici-
 tatis, vl. 6. et non solum anima propter δικαιοσυνης vitam beatam aeter-
 nam viuet, vl. 10. verum corpus quoque propter πνευμα in nobis habitans
 olim resuscitabitur: vl. 11. ita etiam suspiria fidelium, quae velut inter-
 pretes sunt τα φρονηματος τα πνευματος, propter hoc πνευμα siue filialem ani-
 mum gratiose a Deo audiuntur. Quid igitur mirum, Paulum elegantissi-
 ma metaphora hoc πνευμα υιοθεσις, ΕΝΩΔΙ ΚΡΑΖΟΜΕΝ ἄβρα ὁ πατηρ vl. 15.
intercessorem nostrum apud Deum appellare? Intercedit scilicet pro nobis,
 cum Deum mouet, vt nostris precibus, immo tacitis etiam suspiriis,
 benignissime annuat, nobisque, calamitatibus paene oppressis, ea ratione
 quam ipse optimam et nobis vtilissimam esse scit, opem ferat ΔΙΑ το ἐνοι-
 κουν αὐτου πνευμα ἐν ἡμιν, vl. 11. Atque hinc porro intelligitur, quonam sen-
 su idem hic spiritus dici possit comm. 26. συναντιλαμβανεισθαι (h. e. ἀντιλαμβα-
 νεισθαι coll. vl. 16. Luc. 10, 40: et Pl. 88. 21. apud τῆς ὁ της ἀσθενειας ἡμων,
 id est ἡμιν, ἐν τοις ἀσθενειαις ἡμων: nempe intercedendo pro nobis, nostram-
 que causam ea, qua mox dicebamus ratione, apud Deum agendo. Ad sta-
 bilienda ea, quae hactenus disputauimus, notamus (4) Paulum loqui cum
 Christia-

*) Vid. LAMBERTII BOS *exercitationes philologicae*. Francquetæ 1713. pag. 111. at-
 que conf. Exod. 14, 15.

Christianis, qui variis παθημασι et aduersis casibus conflictantur vs. 17. 18-23. 25. (ὑπομονη) 28. (παντα h. e. etiam τα παθηματα) et 35. 36. De miseriis igitur accipiendae sunt αι ασθενεια commata nostro 26. non autem, vt multis visum fuit, de virium humanarum in rebus spiritualibus defectu; quae falsa interpretatio erroneis totius hujus loci explicationibus ansam dedit. Saepissime in N. T. hoc sensu occurrere ασθενεια, vel tironibus notum est. Conf. v. c. 2 Cor. 11, 30. cap. 12, 5. 9. 10. Sed non solum nihil obstat, quominus comma 27. eo quem indicavimus modo explicetur, verum etiam (5) idoneis de causis hanc ejus expositionem, quam e comparatione cum comm. 5-16. satis jam confirmauimus, vnice veram esse judicamus. Nam si πνευμα intelligamus de Spiritu S. persona, fateri cogemur, parum apte et ad rem accommodate Apostolum scripsisse: Deus qui scrutatur corda (nempe cordo hominum) nouit quid desideret Spiritus Sanctus. Sin vero de Spiritu S. operatione, qua preces piis hominibus suggerit, πνευμα accipere velimus, infitias ire non poterimus, supra quam dici potest frigide rationem, cur Deus has preces audiat, adjectam esse hanc: quoniam κατὰ θεου h. e. κατὰ τὸ θελημα θεου (1 Io. 5, 14. 2 Cor. 7, 9. 10) diuinae voluntati consentienter deprecatur pro sanctis. Quasi vero preces ab ipso Spiritu S. fidelibus suppeditatae possent esse voluntati Dei non conuenientes. Quin opus plane non erat, vt apostolus argumento quodam allato probaret id, vuod nemini dubium videri poterat: Deum nosse et exaudire eas preces, quas supernaturali modo Spiritus S. ipse sanctorum cordibus inspiret. Contra ea aptissime Apostolus, ex nostra sententia monet, Deum certissime audire preces, immo tacita suspiria, fidelium, quoniam homo spiritualis (reduplicatiue, vt in scholis loquuntur,) et tantum desideret, quae sint κατὰ θεου: hancque nouam animi per Euangelium emendati indolem, in precibus Christianorum conspicuam, tanto perere placere Deo, vt commode intercessoris nomine insigniri ea possit, qua deprecatrice impetremus quae a Deo petimus. (6) Non est quod quicumque obijciat, duriusculam videri istam translationem, qua animi quaedam conditio deprecatoris aut intercessoris nomine veniat. Nam durior non est quam illa, qua vs. 16. eadem haec animi indoles testimonium dicere perhibebatur, aliaeque innumerae a scriptoribus tam sacris quam profanis usurpatae. (7) Si commate 27. πνευμα denotat animi regenti indolem, procul omni dubio haec vocabuli significatio obtinet etiam commate 26. *)

B 2

Nam

*) Possemus nostram comm. 26. et 27. interpretationem plurium commentarorum, magna saltem ex parte nobiscum consentientium, suffragiis confirmare, si auctoritatibus quidquam tribuendum esse putarem. Ne tamen tironibus profus noxia et inaudita videatur, paucis monemus; e veteribus nobiscum facere THEODORUM, et ex parte etiam CHRYSOSTOMUM, cujus serinia, vt solet, compilauit IOANNES DAMASCENUS. E recentioribus laudamus tantum LIMBORCHIVM, HARDVINVM, S. R. MOLDENHAVERVM, Ven. IYCKHEMIVM in libello qui inscribitur von den übernatürlichen Gnadenwirkungen. Erlangae 1775. p. 680. seqq. Conf. etiam b. MOSHEM Sittenlehre tom. 5. p. 340. Plures consulto praetermittimus.

Nam non solum το φρονημα τῆ πνευματος respicit, vt docuimus, *συναγωγῆς* quibus πνευμα pro nobis deprecatur, verum etiam eadem res iisdem verbis comm. 26. de πνευματι praedicatur, quae simillime comm. 27. πνευματι attribuitur, nempe το ἐντυγχανα ὑπερ ἡμῶν. Si vero in posteriori hac commatis 26. parte locum habet haec τῆ πνευματος significatio; certe etiam in priori admittenda est, in formula το πνευμα συναντιλαμβάνεται ταις ἀσθεναις ἡμῶν: tum quia illud αὐτο in particula posterior lectorem remittit ad πνευμα proxime antecedens; tum quia pars segmenti posterior destinata est declarando modo, quo πνευμα nobis succurrat, scilicet deprecando pro nobis apud Deum. Tandem (8) illustrari posset nostra oraculi hujus Paulini interpretatio e locis Ioanneis duobus i Epist. cap. 3, 19-22. coll. vf. 24. et cap. 5, 14. 15. Sed spatii angustia ab accuratiore Pauli cum Ioanne comparatione intercludimur.

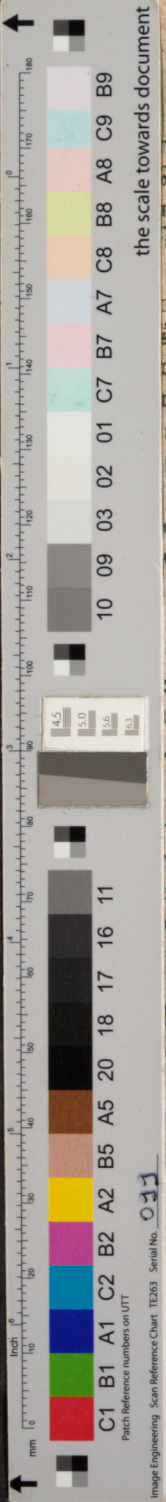
Atque sic excussimus loca hujus capituli omnia, in quibus vocabulum πνευμα reperitur. Vos vero, CIVES CARISSIMI, per festos hosce dies fedulo Vobiscum reputate, tum quam tristis sit conditio eorum, qui pravis cupiditatibus seruos sese addicunt, tum etiam quam ingentia praemia proposita sint his, qui spiritu Dei atque Christi agendos regendosque se tradunt. Frequentes confluite ad ea loco, vbi Euangelium, per quod spiritus ille, quem descripsimus, in animis Vestris et procreari et aui potest, publice proponitur; Vestrarumque partium esse mementote, gratam Vestram erga praecones hujus Evangelii mentem re atque factis probare.

P. P. ipso die Pentecostes 1717 CCLXXVII.

17

F Reppien

...n, quae in suscitando Christo se exeruit. Vii enim
 Saluatoris nostri palmarium est fidei nostrae obiectum,
 m.issimum eius fundamentum est. Quamobrem Paulus
 atetur I Cor. 15, 14. 17. *si Christus non resurrexerit,*
est fides vestra, et vos adhuc in peccatis vestris estis,
 orum veniam neuiquam impetrauistis, sed *vsq;oi* potius
 εν ταις ἀμαρτιαις, quae verba mirifice illustrant ea,
 dentium ζωοποιητει σου τω Χριστω ζωοποιηθεντι; scripsi-
 terea in sacris litteris, praesertim apud diuum Paulum,
 s reperitū legimus, fidem Christianorum esse fidem
Christum e mortuis suscitauit, v. c. Rom. 4, 24. cap.
 1 Theff. 4, 14. 1 Petr. 1, 21. atque *huic* fidei iisdem
 e tribuitur etiam hoc, quod iustificemur, siue, quod
 vivificemur, cum Christo in vitam reuocato; quem-
 brahamum quoque Paulus iustificatum esse tradit prod
 d credit *in eum, qui mortuos in vitam reducit*, vid.
 7. coll. 22. Ex quibus omnibus patet, analogiae
 et doctrinae Paulinae apprime consentaneam esse
 culi, latis iam pro instituti ratione declarati, inter-

n nunc est, CIVES CARISSIMI, ingentem summorum
 a numerum, quae Saluatori nostro Optimo Maximo
 rectioni et in coelum ascensioni accepta ferimus, se-
 emeditari. Neque sane beneficiorum illorum minima
 a est Spiritus Sancti super Apostolos effusio. Ipsi enim
 ster teste Ioanne cap. 16, 7. docuit, hanc ipsam ob
 simum discipulis suis fore suum ad Patrem reditum;
 nisi rediret ipse in coelum, Spiritum hunc esse ven-
 post abitum suum ad Patrem certissime se eum esse
 n. Atque si vel nullum aliud exstaret infinitae, quam De-
 mmodo exeruit potentiae documentum, quam hoc, quod
 recostes die experti sunt; tamen hoc solum immentae
 iae ambitum abunde monstraret, atque simul diuini
 B 2 fauoris